

S O K F É L E .

24. Szám. Béts. Mártius 25-dikén.

1834

Emlékeztető Jegyzetek.

M á r t i u s .

22 Mart. — 1471 † Podiebrad tseh király. — 1735 szül. Scheller a' legjobb deák Lexikon kiadója. — 1771 szül. Magdeburgban Zshcokke a' kedveltebb német román írók elsője. — 1771 † Rabener jeles német Satyricus. — 1804 † Kempelen Farkas; a' világszerte ismeretes schach maschina stb. feltalálója. A' maschinát elvitték a' Frantziák, hová lett nem tudatik, mert 1815 nem találtak meg Párisban.

23 Mart. — 1618. Posony. A' királyi Propositiók felolvasatnak, az első az, hogy Ferdinand ismértessék el Királynak 's koronáztassék meg. — 1808 † Neustadtban Karaiczay general. — 1814. VII Pius pápa megszabadítottatik. — 1819. Kotzebue a' kifogyhatatlan németiró megölettetik m. Frankfurtban. — 1821. Napoly megadja magát az Austriaiaknak.

24 Mart. — 1603 † Erzsébet Anglia legnagyobb kormányzója 70 eszt. korában 's I Jakabnak hagyja az Országot ki Scotiat össze kaptsolja Angliával Nagy Brittanianév alatt. — 1812 † Jénában Griesbach híres biblicus.

25 Mart. — 1793. Európa fejedelmei öszszeszeszövetkeznek Frantziaország ellen. — 1822 † Göttingában Professor Osiander.

Rosz időt értünk.

A' miolta eszemet tudom mindég, még a' földmívelőtől is hallottam: „*rosz időt értünk*“ nem is ütközhetünk meg ha illyentől halljuk kibe a' lélek tsak hálásra jár, 's kinek általjában sok oka vagy on a' panasra; de minthogy ezt a' hájas dúzs is — mélyéből felbugyborékoló sohajtással párositva — felkiáltani szokta, az azt mutatja hogy — közönséges, és, sok más előitéletekkel együtt, az eredendő bünnel egy

Toldalék a' M. Kurírhoz.

idős, 's így jobbára csak szokásból mondódik, mikor t. i. más mondani való nints.

Egy lármás bölts és kávéházbeli vitéz is — magyar újságot olvasván, de rajta olly könnyeden elnem mehetvén mint a' híres Csizion — talán csak szokásból kiálta fel úgy. Nyelvünket bővíteni kell, a' munka nem tsekély, 's egy tsapásra elnem dönthető; könnyen megesik mikor bő tárában valamelly gyöngyért tapogatunk, hogy kezünkbe — kavits akad! de azért nem szükség mindjárt az időt furtsálni.

A' megszokott régihez vagy mindennapihoz szító ugyan könnyen megbotlik a' külföldi hirtapokból fordított újságok' olvasásában, mert azokból bizon ki ri a' németezés; nem is lehet különben ha szóról szóra fordítatnak, így p. o. mikor azt olvasuk: „*a' vár mindennel el vala látva*“ az illy magyarság fejére igaz hogy klglyót békát kiáltunk, — úgy de azt hányják: „ki tehet róla hogy a' német *war versehen* -hez, vagy a' diák *provisa erat* hoz anyanyelvünkön nem szoktunk, vagy ha akarunk is szokni hogy azt rövidség okáért szóról szóra csak így fordíthatjuk.“ — A' szavakat úgy fordítani hogy értelmök is egészen ugyan az maradjon, sokszor lehetlenség, mint teszem az „*auffallend*“ 's még is találkozott a' ki így vélte magyarázhatónak „*feleső*“ már ez tsakugyan feleső volna, és sokáig vissza tetszenék még fülünk hozzá szokna!

A' nyelvgyártás sokakat foglalataskodtat; ügyében sok pennahartzot, 's még több párviadalt értünk, 's miért? — mivel némelleyek a' jó szónak sem kegyelmeznek, hanem azt a' vélt vagy képzelt pogány szenyától megakarván tisztítani, egészen elrontják és érthetlenné is teszik; mások meg — kiknek rontó gyárműjök nintsen — ez ellen élénken berzenkednek, 's hogy más úton tellyesítsék szent szándékjokat a' régi

jó szavakat nem tsonkitják, hanem inkább — kiküszöbölik! és helyettek új idéetlen szüleményeket ajánlanak.

Nem rég kikelt boszankodva ilyen szószülő ellen egy idős pap (Monorról) mivel egy szegedről eredt tudósításban *pap* helyett *lelkészt* olvasott; és tsudálkozik hogy ama híres magyar városban is olyanokat kezdenek! — Azon meg ne ütközzön; Szeged városának lelkes magyar lakosi nem tehetnek róla hogy köztök újszellemű támad, vagy közzébük olyan vergődik, a' ki taréjos sarkantyú helyett gombost üttet lábbelije kérgére, mivel az idővel való haladás' szükségéről meg vagyon győződve. — A' pap név, ha mindjárt nem ásiái eredetű is (mert aligha popa-tól nem származik), a' miolta tsak lelkészek vagynak szájban forog 's értetik az első mágnástól az utolsó feles kerítészig, azon kívül se nem hoszú se nem rút, nints tehát ok helyébe mást választani.

Az említett idős tisztelendő Úr a' talpra nem esett faragott szavak közzé a' *rényt* is számítja; — kár is volt az *erény* mellett meg nem maradni, ebben legalább (minthogy erköltstől származtatott) megmaradt az „er“ gyökér, — de az értelemnek, a' magában semmit se jelentő „ény“ ragasztékra való szorítása nem volt szerentsés ötlet, 's ezen igazmondásra emlékezteti az olvasót: „multa licent — —.“

Budán.

N. J.

Gyűrűdugdosó Játékbeli Feladás.

Kitalálni, hogy a' gyűrűt hanyadik személy, hanyadik ujjának hanyadik ízébe dugta.

Megfejtés. Ezt a' gyűrű dugdosó játékot gyönyörűséggel lehet játszani több személyekből, legfellyebb

9-ből álló társaságban, melly társaságnak tagjait, az ő ülésnek rendi szerént, jelenteni fogják az 1—9 számok. A' kezek ujjait hasonlóképen jegyezni fogják az 1—10 számok, az 1 szám jelentvén a' jobb kéz kis ujját, a' 6 a' bal kéz hüvelykét, és így tovább. Az ujjak ízeit pedig jelenteni fogják az 1—5 számok, az 1 jegyezvén az ujjnak végső ízét, a' 2 a' középsőt, a' 3 az ujjnak a' tenyérhez legközelebb lévő ízét.

El lévén dugva a' gyűrű: mondjad, hogy azt a' számot, melly jelenti, hogy hanyadik személynél van a' gyűrű, sokszorozzák 2-vel, azután adjanak 5-öt a' műszámhoz, és ezt az egész summát sokszorozzák 5-tel; ekkor a' kijött műszámhoz adják hozzá az ujjnak számát, a' mellyben van a' gyűrű, és a' summát sokszorozzák 10-el; végre a' kijött számhoz adják hozzá azt a' számot, melly jelenti, hogy hanyadik ízben van a' gyűrű, és néked tsak ezen legutolsó summának mennyiségét adják tudtadra. Ekkor a' veled közlött számból végy ki titkon 250-t: a' maradék számjegyeiből megtudhatod és megmondhatod, hogy hanyadik személynek hanyadik ujjának hanyadik ízében van a' gyűrű; mert a' százaz számjegy a' gyűrűt eldugott személy ülésbeli rendének, a' tizes az ujjának, az egyes az ízének számát megjelenti. Ha a' tizes számjegy zerus vagy tzipra: ez azt jelenti, hogy a' gyűrű a' 10-dik ujjban van, és ilyenkor 1-et el kell venni a' százaz számjegyből, 's a' maradék mutatja meg, hogy hanyadik személynél van a' gyűrű.

Tegyük fel p. o. hogy a' gyűrű van a' 7-dik személy 8-dik ujjának 2-dik ízében, azaz a' bal keze középső ujjának középső ízében. Itt a' személy rendének számát, a' 7-et 2-vel sokszorozván, lesz $7 \times 2 = 14$. Ehez 5-öt adván: $14 + 5 = 19$. Ezt 5-tel sokszorozván: $19 \times 5 = 95$. Mellyhez az ujj száma, a' 8 hozzáadat-

ván: $95 + 8 = 103$. Ezt 10-el sokszorozván: $103 \times 10 = 1030$. Mellyhez hozzáadtván az iz száma, a' 2: lesz $1030 + 2 = 1032$. Ezt a' legutolsó summát megkérde-
vén megtudván: végy el belöle titkon 250-t, 's marad $1032 - 250 = 782$, mellynek százaz számja, a' 7 jelenti, hogy a' gyűrű a' 7-dik személynek, a' tizes, a' 8, hogy a' 8-dik ujjának, az egyes, a' 2, hogy a' 2-dik izébe van dugva.

Sz. J.

Theorema a' számokról.

Akármelly számnak jegyei [ha megfordítatnak, vagy visszafelé olvastatnak: a' rendes és a' megfordított szám között való különbséget mindég el lehet 9-el maradék nélkül osztani. Ha p. o. felvesszük a' 19 számot, ebből megfordítva lesz 91. E' két szám közt való különbség vagy $91 - 19 = 72$, melly 72-öt el lehet 9-el osztani maradék nélkül, mert $\frac{72}{9} = 8$. Vegyük

fel a' 87 számot, ez megfordítva 78, a' köztök lévő különbség vagy $87 - 78 = 9$, mellyet el lehet 9-el osztani. Vegyük fel a' 40 számot, ebből megfordítva lesz 04 vagy 4, itt is a' különbséget, melly $40 - 4 = 36$ el lehet 9-el osztani, mert $\frac{36}{9} = 4$, vagyis $36 = 9 \times 4$.

Vegyük fel a' 225 számot, ebből megfordítva lesz 522. A' különbség a' kétféle szám közt $522 - 225 = 297$, mellyet eloszt a' 9 maradék nélkül, mert $\frac{297}{9} = 33$.

Így van a' dolog minden számokra nézve.

Megmutatása ezen Theoremának. Ha a' szám két jegyből áll, mellyek közzül az egyik legyen a , a' másik b : lesz a' szám rendesen $10a + b$, megfordítva pe-

dig $10b + a$, mivel ekkor az egyes szám tízessé lesz, és megfordítva. Már ha ezen mennyiségeket kivonjuk egymásból, nevezetesen, ha a' megfordítottat vonjuk ki a' rendesből, lesz $10a + b - 10b - a = 9a - 9b$, melly mennyiséget el lehet 9-el osztani, mivel $9a - 9b = 9(a - b)$. Ha pedig a' rendes mennyiséget veszszük ki a' megfordítottból, lesz $10b + a - 10a - b = 9b - 9a$, melly ismét 9-el elosztathatik, mivel $9b - 9a = 9(b - a)$. Ha a' felvett szám három számjegyből áll, mellyeket az a , b , c betűk jelentenek: lesz a' rendes szám $100a + 10b + c$, a' megfordított pedig lesz $100c + 10b + a$. Ezt kivonván amabból, marad $99a - 99c = 9(11a - 11c)$. Ha pedig a' megfordított számából veszszük ki a' rendest, lesz $100c + 10b + a - 100a - 10b - c = 99c - 99a$. Mellyet hasonlóképen el lehet 9-el osztani maradék nélkül, mivel $99c - 99a = 9(11c - 11a)$. Így van a' dolog a' maradékra vagy különbségre nézve mindenkor, akarahány számjegyeket veszünk fel.

Sz. J.

Nevezetes számvetés,

Archimedes egy könyvet írt a' fővény vagy nomok-szemek számáról; sőt felvetette 's kitalálta a' legapróbb fővény szemek számát is, ha t. i. azokkal volna megtöltve az egész világ egészen a' kiterjesztett erősség. (firmamentum) bólozatjáig. Ez a' szám pedig, az ő felvetése szerint, az 1 szám 49 utánna íratott zerusokkal vagy tzifrakkal, azaz a' fővény szemek száma 10 octillio. Ezen számvetésnek fellelő de pontos megmutatását, a' Syracusai Királlyal Gelonnal együtt az egész régi világ felette igen tsudálta. Ma is lehet azonn tsudálkozni, hogy 50 egy-

más után irt számjegyekkel olly felette igen nagy, és alig képzelhető mennyiséget le lehet írni.

Sz. J.

Az életphilosophiához.

Olly napokra viradsz, mellyek borongó fellegekkel vonják el itt léted' tiszta egét, mert az emberek megsértik szivedet. Közönségesen ugyan a' nekünk okozott sérelmet fájdalom' nagysága után szoktuk itélni, mellyel az szívünket gyötri; de sok fájdalom jó, sőt sok gyötrelemből tsak ez által gyógyúlhat fel a' halandó vándor; 's nem alaptalanul mondja egy könyviró: „többnyire a' szív hasonló amaz előfához, melly tsak akkor adja magából éltető balzsamát, ha sebet nyitnak annak törzsökén.“ Tapasztalni fogod, hogy a' sérvedt szív gyakran többét ér, mint más, melly soha sem szenvedett. — Van a' jobb szívnek nagyobb térhelye, mint a' minőt e' világ megkíván, 's hordhatja az ennek legnemesebb kéjjeit, úgy viselhet sok fájdalmakat is. Hasonlitsuk össze ama terhet, mellyet a' hajó visz a' folyam sima tükrén, vagy a' megrakott teve az arab földnek zordon vadonjaiban ama sulyos teherrel, mellyet vastürelemmel visel az emberi szív, 's melly alatt mégis meg nem hasad. Tartsd mindég illő melegben szivedet, bár minémű hideg' tsipős fuvalma járja körül azt, hogy a' fény, mellyet szellemed keres, tőle mindég tavasz melegét kapja, melly nélkül az hasonló a' fanyar télnek gyenge napjához, mellynek fénye világít ugyan, de sűgárin nem fejlődnek ki a' plánták, 's a' fák bézárt himbóji. Ment legyen szived azon fájdalomtól, mellynek nyomása alatt érzed azt, hogy ön javad szenved, 's elhervadása felé hanyatlik.

Trémel Miklós.

K ü l ö m b f é l é k .

Ha az Evangeliomban egyedül tsak ezen tan-fő állána: „semmit se tégy másnak, a' mit magadnak tétetni nem akarnál!“ meg kellene vallani, hogy ezen kevés szavak már minden erköltsiségnek magvát magokban foglalják. Így ír egy német folyóírás 's igazavan!

Öt dolgok haszontalanok ha más öt által nem követtenek: szó-tett, gazdagság-bőkezűség, tudomány-erénység, ajándék-jószívűség, 's élet-egészség nélkül.

Tsak két gondolatok lehetségesek, a' mellyek bennünket a' földi lét nyomorú nehézségeit el viselni segélnek: egy az, hogy a' nehézségek nem olly nagyok, mint első pillantatra tetszenek, — más az, hogy a' nehézségeket bátran hordani férjfihoz illő.

H. F.

Szénárnak mezején Bábelnek tornya magas volt
Már, mikor a' népnek nyelve zavarba jöve,
Még is félbe maradt. — Tsuda é hogy hátra marad hát
Honu művelődésünk? — Ennyi zavarjai közt!
Már fy.

L ó u g r á s .

kin	ress:	sze	méllj
ress.	hidj	rom	ke
Há	tset	Re	és

Trémel Miklós.

Megfejtés a' 23 számban: Eger, Eger, rege.